

Dokumentasjons- og opplæringsprosjekt i teknikken – «Blokstrykk på ullstoff»

Prosjektnr. 14520315 – Norsk håndverksinstitutt

SLUTTRAPPORT

Dokumentasjon og rapport: Tore R. Tøndevold og Mona Løking

Foto: Tore R. Tøndevold

**NORSK
HÅNDVERKS-
INSTITUTT**

Dokumentasjons- og opplæringsprosjekt i teknikken blokktrykk på ullstoff. Prosjekt 14520315 – Norsk håndverksinstitutt.

Dokumentator er Tore R. Tøndevold og Mona Løkting. Alle foto ved Tore R. Tøndevold.
Uredigert video ved Mona Løkting.

Rapport ved Mona Løkting og Tore R. Tøndevold.

Bakgrunn.

Dette dokumentasjons- og opplæringsprosjektet kom i gang i 2015. Innspillet om å gjøre en dokumentasjon og kunnskapsoverføring i denne teknikken kom fra husflidskonsulenten i Møre og Romsdal, etter en forespørsel fra Norsk håndverksinstitutt om fag eller teknikker som burde dokumenteres. Henvendelsen fra instituttet gikk for øvrig til alle husflidskonsulentene i landet.

Fra Norsk håndverksinstitutt var rådgiver Tore R. Tøndevold med som dokumentator og som innleid dokumentator var Mona Løkting med. Hun har tidligere hatt en stipendiatstilling ved instituttet og har bred erfaring som håndverker innen tekstile fag.

Håndverkerne som var med på hele eller deler av prosjektet og som praktiserer denne håndverksteknikken som del av sitt yrke, på hobbybasis eller som pensjonister var:

Ingvild Hansen Nystad, Norddal på Sunnmøre – håndverker

Marit Kolstad, Lesja – håndverker

Marit Tordhol, Lesja – håndverker

Anne Botten Stokke, Valsøybotn – håndverker

Anne Baardsgaard, Klæbu – håndverker

Randi Hole, Ålesund – Husflidskonsulent i Møre og Romsdal

Kari-Elin Bolme Løfaldli, Rindal – Avdelingsleder ved Rindal skimuseum

I februar 2015 ble det holdt et kurs i blokktrykk på ullstoff. Kurslærere her var Marit Kolstad og Marit Tordhol, og Mona Løkting var med som observatør.

Våren 2015 gjorde vi besøk hos enkelte håndverkere som utførte teknikken med blokktrykk på ullstoff. Vi skaffet oss et godt navneregister av håndverkere, som senere ble med i prosjektet. Et par håndverkere kom til underveis.

Vi har videre hatt to samlinger hvor vi har jobbet praktisk med teknikken, ei samling på Lesja (Lesja Bygdemuseum) i 2017 og ei samling i Trondheim (Sverresborg) i 2018.

Trykking på ullstoff hos Ingvild Hansen Nystad (t.v.) og trykt ullstoff hos Marit Kolstad (t.h.)

Prosjektet, i regi av Norsk håndverksinstitutt, var i utgangspunktet ment som et prosjekt for å overføre kunnskap, som et ordinært prosjekt i så måte.

Det viste seg raskt at det var forholdsvis mange som drev med blokktrykk på ullstoff, slik at teknikken i seg selv ikke sto i fare for å forsvinne. Det var mer det at de som utøver teknikken har problemer med at trykksverten som brukes og som er tilgjengelig i dag, ikke har de kvalitetene som var brukt tidligere. Det ble derfor et prosjekt der de forskjellige deltakerne i prosjektet viste fram sin praksis og framgangsmåter for trykking, bruken av trykkblokker, sine egne trykksverter som er i handelen i dag i Norden og blandinger av disse, samt etterbehandling.

Dagens trykksverte som er i handelen her til lands, og de nære naboland, har store avvik i sammensetning i forhold til den trykksverta som var brukt i tidligere tider. Den trykksverta som var i bruk tidligere var sammensatt av ingredienser som er forbudt å bruke i dag, både av miljøhensyn og med hensyn til håndverkeren selv.

Vi prøvde å få analysert trykksverta som var brukt tidligere ved å sende to bokser med trykksverte fra et tidligere stofftrykkeri, brukt på 1920-tallet, til analyse ved NTNU i Trondheim. De klarte ikke å analysere dette produktet fullt ut, men kunne bekrefte at det hadde sammensetninger av stoffer som er forbudt å bruke i dag.

Vi har imidlertid tilgang til en resept på blanding av trykksverte som er bevart ved Romsdalsmuseet. Denne er gjengitt her med tillatelse fra museet:

«Trøksverte»

Oppskrift fra farger Aune, Rindal , Nordmøre (avskrift av gammel oppskriftsbok)

Denne oppskriften er omskrevet på følgende måte av farger Sogge:
«5 kg Brissel(blåtre, Br også Champektre). Briosselen utkokes i en glissen sekk i 1 time. Brisselsekken legges opp på stokker over kjelen og påslåes litt vann. Dette uttrekket (?) innkokes til ca 3 liter (kg) . 1 kg Brisselekstrakt smettes heri. Derpå avklares dette utkok godt og avkjøles og tilsette 1 a 1,2 kg hvit stivelse. (f. eks Hoffmans).

Stivelsen er forut godt utjevnet i kaldt vann. Nu gis dette et oppkok under stadig omrøring. Sverten tas av ilden og tilsette 60 gr pyulverisert spanskgrønt, 30 gr Bomolje eller annen olje eller talg.

Den gis atter et oppkok, tas av ilden og røres til den er kald.
Da tilsettes 1 glass jernbeite (ca. ¼ liter) og omrøres ½ time. Ferdig.

Jernbeite,,, også fra Aune.. omskrevet av Sogge:
«3 kg Saltpetersyre (skedevann) 2 kg saltsyre (noe mindre saltsyre klarer seg o.s.) Heri oppløses jern (avfall) (ikke stål) så meget som syren tærer. Det må ikke være fortinnet eller galvanisert jern. Jernet tilsettes forsiktig, så det ikke koker over. Når syren er smeltet, tilsettes (også forsiktig i små partier) 1 kg jernvitriol. Etter at syren har sluttet å tære, må den stå minst 12 timer før den tas i bruk. Jernbeiten har ubegrenset holdbarhet, men det må ikke komme vann i den, da klumper den seg.»

Hvilke typer trykksverte som ble brukt av de forskjellige deltakerne er nevnt under referatet fra samlinga på Lesja. Samme type trykksverte ble også brukt under samlinga i Trondheim.

Kort historikk om blokktrykk på ullstoff.

Det er skrevet mye om farging og trykking med blokker og om forskjellige fargestoffer og trykksverter som ble brukt ved trykking på forskjellige stofftyper. Trykksverten som ble brukt

til trykking på ullstoff er det skrevet svært lite om, og resepten for å få en god trykksverte er det bare antydninger om. Noe ble laget av trykkerne selv og noe kunne kjøpes fra utlandet.

Å trykke mønster på stoff har lange tradisjoner i Europa. Til Norge kom dette naturlig nok senere, og det var nok fargerne og fargeriene som tok i bruk trykketeknikken på stoffer først. Kilder viser at trykking av mønstre på ullstoff kom i gang i starten av 1800-tallet her til lands. Trykking på ullstoff var et håndverk som hadde stor utbredelse i Norge, men vi kan vel si at Trøndelag og Møre, samt Østerdalen og Gudbrandsdalen var de områdene hvor trykking på ullstoff var mest utbredt. Disse regionene har fortsatt aktive trykkere, men de driver mest på hobbybasis i tillegg til at de holder kurs. Noen trykker også på bestilling.

Her er henvisning til noen artikler og bøker som forteller oss noe om farging, om håndverksmessig og maskinell trykking på stoffer, om fargeresepter for farging av stoffer og om trykking av mønster med trykkblokker på ullstoff:

- I årbok for Nordmøre museum fra 2014 skriver Kari-Elin Bolme Løfaldli om «Fargerfaget – Gjenstandene fra fargeriet i en ny kontekst»
- I boka «Farveriet på Maihaugen» av Anders Sandvig og en artikkel der om «Farveoppskrifter fra håndskrevne kilder» av Eva Normann
- I «Almindeligt, Illustreret Vareleksikon» av Karl Meyer som er bevart ved Norsk Folkemuseum.
- I «Block printing on Fabrics» av Florence Harvey Pettit.
- I «Tryk» fra Købstadsmuseet Den Gamle By i Århus av Hanne Brink og Mariann Ploug.
- I «John Hansen Budalsplads, fargerhåndverket og trykk på tøy» av Jorunn Fossberg.
- I «Mønstertrykk på ullstoff» i årbok for Nord-Østerdalen 1997/1998 av Helga Reidun Bergebakken Nesset.

Samling omkring «Bloktrykk på ullstoff» på Lesja Bygdemuseum 23. og 24. oktober 2017.

Tilstede:

Marit Kolstad

Marit Tordhol

Ingvild Hansen Nystad

Anne Botten Stokke

Randi Hole

Fra Norsk håndverksinstitutt: Tore R. Tøndevold og Mona Løkting.

Agenda.

Kort orientering fra Norsk håndverksinstitutt ved Tore R. Tøndevold.

- Om Håndverksinstituttet og vårt arbeid med å sikre og videreføre kunnskap som er/kan være i ferd med å forsvinne

- Om de som deltar og deres egenart i arbeidet
- Om det vi har foretatt oss tidligere i prosjektet
- Om det forventet arbeidet disse to dagene
- Om den nye fagpersonen Anne Botten Stokke, som utfører trykking og viderebehandling annerledes, ved hjelp av trykkoking av ullstoffet etter påført trykksverte. Noe de andre ikke praktiserer.
- Orientering og bildeframvisning ved Randi Hole og Mona Løkting
- Marit Kolstad og Marit Tordhol hadde lagt til rette for ei utstilling av trykte tekstiler, duker, sjal og hele bekledningstekstiler
- Kort ekskursjon til bygdetunet på Lesja.

Vi hadde overnatting på Kolstad gård og bespisning på Bygdetunet.

Arbeidsflyt for begge dagene.

Det var gjort i stand arbeidsbord og lagt til rette for prøvetrykking, og det som trengtes av vann, strøm til trykkoking og strykejern.

Fagpersonene trykte på sin måte. De hadde med eget ullstoff i noe forskjellig kvalitet, fra Skaar tekstil og Gudbrandsdalen Uldvarefabrik, fra lett tynnere kvalitet til noe tykkere kvalitet.

Alle hadde med egen trykksverte, og det var sverte som er tilgjengelig i handelen i dag. Sverta var i litt forskjellig kvalitet og fra forskjellige leverandører/fabrikker.

Det som skilte seg ut fra kjent ordinær trykking på ullstoff var trykkokingen av trykt ullstoff som Stokke sto for.

Fokus begge disse dagene var at hver arbeidet på sin måte, med egne teknikker og utstyr, for videre sammenligningen av det trykte materialet den andre dagen.

Botten Stokke.

Ullstoff i lett lodden kvalitet, rødt og blågrønt.

Trykksverta hun brukte blandet hun selv med innkjøpte produkter. Ferdig blandet vare kalte hun Remazol, som var svart (Schwarz B) fargepulver med Spektrum Manutex F bindemiddel som rørtes ut i lunkent vann. Hun påførte sverta med lett lodden rulle på blokken.

Hun trykte med vanlige ganske nyttilvirkede trykkblokker hvor ferdigblandet trykksverte ble helt i et kar og påført blokken.

I vaskeprosessen av det trykte stoffet, hadde hun i et middel for å fiksere fargen. Navnet på middelet var Reductol AL, men her kunne det også brukes eddik.

Gangen i hennes prosess er beskrevet under omtalen av samlingen på Sverresborg.

Hennes resept og prosessen er beskrevet av Stokke slik:

Lag en fortykkelse av Manutex 60 g pr. l vann.

Manutex drysses i lunkent vann (40 grader) og røres ut.

Tilsett Remazol fargepulver, Schwarz B, 8 g pr. 100 g fortykkelse.

*Manutex, Remazol fargepulver og Reductol kjøpes hos:
Spektrum v/ Kirsten Lundbergh,
Rådhusvej 2,2920 Charlottenlund, Danmark
tlf. +45 39 63 85 00.*

Trykkfargen påføres trykkplata med en liten malerull og trykkes på stoffet. La stoffet tørke litt før det pakkes inn i bomullsstoff, gjerne stykker av gamle flanellsengetøy.

Det trykte stoffet pakkes inn slik at den trykte flaten ikke kommer i kontakt med andre trykte flater. Deretter skal det dampfikses i en saftkoker/trykkoker i 30 min.

Deretter må all overskuddsfarge vaskes ut. I siste skyllevann tilsettes Reductol.

Det kan lønne seg å klippe delene til plagget før trykking, dette fordi saftkokeren har relativt liten kapasitet.

Hansen Nystad.

Ullstoff i lett kvalitet.

Trykksverta var av ordinær kjøpe kvalitet. Lilli universal stofffarge «Dækhvid» blandet med Textil Color fra Schjerning. Hun hadde også med Palett textil paint black.

Hun blandet farge i en boks og påførte den ferdige blandingen på trykkblokken med en skumgummirulle fra lokket på boksen.

Hun trykte med gamle trykkblokker fra gården hun i dag bor på, og med blokker fra nærområdet. Hun brukte en teknikk med lett banking for hånd på trykkblokken under selve trykkingen.

Kolstad og Tordhol.

Ullstoff i rødt fra Skaar Tekstil. Glatt og fint stoff.

Trykksverta var i tube Open Golden Slow drying Acrylic Carbon black (vannbasert) og lagt til rette på glassplate. De påførte svarta med en linoleumsrulle på blokkene.

De trykte med trykkblokk bl.a. tillaget av Ola Stadeløkken. Underlaget var mykt (ullteppe med bomullslaken over) og blokken ble holdt nært til kroppen for mest mulig kontroll.

De trykte på et stoff (som ble en duk) med gjentatte trykk langs sidene, med egen trykkblokk for hjørner og med mønstertrykk på stoffet for øvrig. Det ble lagt over silkepapir for ikke å få overtrykk når de flyttet blokken videre og i hjørnene. Det kan ta et døgn før trykksverta er tørr.

Den trykte duken ble ikke vasket, bare lufttørket.

Trykking på ullstoff fra Skaar Tekstil. Typisk trykking av duk som blir en bruksgjenstand. Legg merke til teknikken som brukes i hjørnene.

Hole.

Hun gjorde en del prøvetrykk i fire faser på et lett kvalitet ullstoff. Et rundt mønster. Trykksverta var av kjøpekvalitet Palett Textil Paint Black. Hun hadde med trykkblokk som var skjært ut maskinelt. Etter ca. en time ble dette trykte stoffet vasket og svarta ble sterkt redusert.

Alle.

Til slutt trykket alle en gang på samme type ullstoff (blåturkist stoff) med sine egne trykksverter og blandinger. Deretter ble stoffet klippet opp i fire deler, og vasket likt i vannbad. Dette for å sammenligne evt. avlevering av overskuddsfarge. Botten Stokke sitt trykk avga overskuddsfarge, men fikk etter vask og gniing klarest trykk.

Det ble også trykt en bokstav med trykksverte fra Kolstad og Tordhol, på hvitt ullstoff og vasket i etterkant. Denne har siden ligget sterkt eksponert for sollys, men ikke i bruk. Den har beholdt fargen helt intakt.

Vi fikk en omvisning i hus og utstillinger på Lesja Bygdemuseum. Der så vi bl.a. på en utstilt bunadsstakk som Kolstad hadde trykt mønster til. Den var i svart trykk på grønt ullstoff.

Samling omkring «Blokstrykk på ullstoff» på Sverresborg museum i Trondheim 24. og 25. oktober 2018.

Tilstede:

Anne Botten Stokke

Randi Hole

Marit Kolstad

Marit Tordhold

Ingvild Hansen Nystad

Kari-Elin B. Løfaldli

Anne Baardsgaard

Fra Sverresborg: Anne Grete Sandstad

Fra Norsk håndverksinstitutt: Tore R. Tøndevold og Mona Løkting

Agenda.

Dette var den siste samlinga vi skulle ha i dette dokumentasjons- og opplæringsprosjektet. Vi skulle ved denne samlinga gå videre i det praktiske arbeidet fra samlinga på Lesja. Forskjellen fra forrige samling var at alle skulle trykke på samme type ullstoff, som vi hadde fått fra Gudbrandsdalens Uldvarefabrik på Lillehammer.

- *Stoffene var i rødt toskaftvevet ull, et blått ullstoff i kyperveving med lett valking og et rødt vadmelsstoff som var godt valket.*
- *Alle skulle trykke på de tre medbrakte typene av ullstoff, og i samme rekkefølge.*
- *Trykksvertene de enkelte brukte var de samme som ved samlingen på Lesja, og er beskrevet tidligere i rapporten.*
- *De skulle jobbe en om gangen.*

Utøverne skulle som tidligere bruke sine egne trykkblokker, trykksverte og teknikker. Alle trykkblokkene var i tre, og hadde mønster som var skåret ut for hånd eller frest ut maskinelt. Noen brukte blokker som var krysslaminerte for mulig mer stabilitet. Dette syntes å ha liten innvirkning på det trykte sluttresultatet.

Det var gjort i stand et arbeidsrom med det vi trengte av bord, tilgang til vann, strøm, strykejern og et møterom. Botten Stokke hadde med eget utstyr til trykkoking.

- Tøndevold fra instituttet orienterte om arbeidet som skulle gjøres, samt om instituttets arbeid.
- Sandstad fra Sverresborg fortalte om samlingen av trykkblokker ved museet, om lag 1300, som er bevart i samlingen. Av disse er om lag 450 lagt ut på digitalt museum og er tilgjengelig i Primus. Dette skal være Nord-Europas største samling av trykkblokker.

- Sandstad hadde videre funnet fram en del trykkblokker som vi fikk studere første dagen. I tillegg fikk vi besøke tekstilmagasinet, der vi fikk se ulike tekstiler det var brukt trykkblokker for å gi tekstilene et mønster.
- Schølberggården var et fargerier i Trondheim som var i drift til farging av tekstiler i mer enn 200 år. Bygningen ble flyttet og gjenreist på Sverresborg i 1967-68. Sammen med flytting av gården kom det også et stort antall trykkblokker til museet.
- Kari-Elin Løfaldli orienterte om sin artikkel skrevet til årbok for Nordmøre museum i 2014: «Fargerfaget, gjenstandene fra fargeriet i en ny kontekst.»

Arbeidsflyt for begge dagene.

Første dag - 24.10.18.

Vi startet dagen med en orientering om arbeidet i prosjektet og om instituttets arbeid. Sandstad orienterte om museets arbeid generelt og om arbeidet med fargerivirksomhet, trykking, trykkblokker og registreringen av disse.

Botten Stokke.

Først la hun en papplate på bordet. På midten av platen var det lagt silkepapir overtrukket med tynn plast. Dette var for å få en opphøyning på midten. Over denne la hun et ullpledd, og over ullpleddet la hun et bomullsstoff. Nå var underlaget klart, og stoffet som skulle trykkes ble lagt på.

Anne brukte en plastikkboks til trykkfargen. Oppskrift og resept er omtalt tidligere i rapporten i fra samlinga på Lesja.

Til påføring av trykksverte ble det brukt en smal lodden malingsrulle, og malingen ble rullet jevnt på trykkblokken rett fra boksen. Den ble lagt rett og stødig på stoffet. Anne brukte hendene og trykket blokken godt ned på stoffet. Hun flyttet hendene på blokken, og hver gang hendene ble flyttet, la hun på sin egen vekt.

Når blokken ble fjernet fra stoffet kunne vi se trykket, som kanskje var noe ujevnt. Dette kunne skyldes for lite farge på blokken, eller at fargen var ujevnt påført.

Hun brukte samme trykkemetode på alle tre stoffene.

Når trykket var gjort, var det viktig at dette stoffet/trykket var tørt før fikseringen startet.

Etter lunsj startet Anne med å varme opp vann til damping. Her brukte hun en panne som hun fylte med vann. (Saftkoker fungerer veldig bra). Så tok hun fram en kjele som hun la et tøyestykke av bomull i bunnen. Så ble de trykte stoffene lagt i kjelen med bomullsstoffer mellom og pakket rundt. Dette for at fargen ikke skulle «smitte» over på hverandre.

Dampfikseringen skulle foregå i 30 min, med etterfylling av vann i pannen under kjelen underveis.

Etter at stoffene var dampfiksert ble de skylt i lunket vann fire ganger. Det første vannet ble tydelig farget, men ettersom vannet ble skiftet ut med nytt vann, sluttet stoffet å avgi farge. Fargen i vannet var overskuddsfarge. Det siste vannet ble tilsatt «Reductol».

Her er gjengitt prosessen med forarbeid til trykkoking med trykte stoffer.

Mens Anne sitt stofftrykk var i dampkokeren, startet Ingvild Hansen Nystad med å trykke, men brukte en annen kvalitet trykksverte. Det var den samme som er omtalt tidligere i rapporten, fra samlinga på Lesja.

Trykkblokken Ingvild brukte var ganske «grunn». En «gammel» blokk etter «Fargar Ivar». Under arbeidet skiftet hun rulle til en rulle av skumgummi, da blir fargen bedre fordelt, og går ikke ned og legger igjen farge i den grunne blokken.

Etter prøvetrykk på et bomullsstoff, påføres mer farge med en smalere rulle, og hun starter å trykke. I stedet for å legge trykk på blokken, banker Ingvild med «knyttneven» rundt om på blokken. Dette stoffet fikk et ganske jevnt og tydelig trykk.

Ingvild fortsatte på det blå stoffet som var mer loddent.

Hun fortsatte til neste ullstoff, og pga. at stoffet var loddent, ble trykket mer utydelig og det ble påført mindre farge på stoffet.

Etter at det tredje ullstoffet var ferdig trykket, og etter at alle stoffene hadde «hvilt» litt la hun et tørkepapir over, og brukte et strykejern for å fikserte fargen. Litt av sverten ble da igjen på papiret. Så vasket hun stoffet i lunket vann og gnidd. Det «slapp» ikke farge i vannet, men der det ble gnidd kraftig ble fargen så og si helt borte.

Det lyseblå stoffet ble bare «fiksert» med varmt strykejern for senere å bli gnidd. Mye av fargen forsvant der det ble gnidd.

Kolstad og Tordhold samarbeidet om å trykke på sine tre stoffer.

De trykket med akrylfarge, glassplate og vinyl eller gummirulle. De prøvetrykket på bomullsstoff før de startet trykkingen på ullstoffet. Trykksverta som ble brukt er beskrevet i rapporten fra samlinga på Lesja.

Som underlag brukte de teppefilt/nålefilt og skai over som de nålet fast til stoffet. De mente det var viktig å trykke direkte og bestemt med trykkblokken på stoffet. De mente også at et mykt underlag er viktig. Dette er fordi blokken ikke er helt jevn og flat, og vil med et mykt underlag bli lettere få påført mønsteret jevnt på stoffet.

Resultatet her var det beste i forhold til tydelighet. Dette mente de var en kombinasjon mellom farge, rulle og glassplate. Påføring fra blokk til stoff ble gjort ved at den som trykker bruker sin kroppsvekt over blokken.

De mente at det var viktig at stoffet fikk lufttørket et døgn, før evt. etterbehandling.

Alle trykkblokkene som hadde vært i bruk ble vasket godt i rennende vann og tørket med kjøkkenpapir. Dette skjedde umiddelbart.

Andre dag - 25.10.18

Vi startet dagen med et besøk i tekstilmagasinet for å se på trykte tekstiler og trykkblokker. Her fikk vi se både vest og skjørt i blokktrykt ullstoff. Vi fikk også se skinnfeller som var trykket med blokktrykk, i tillegg til ulike typer trykkblokker.

Fra samlingene på Sverresborg. Et utvalg av trykkblokker og et flott trykk fra en gammel bruksjenstand.

Baardsgaard.

Hun var med på samling for første gang.

Hun trykte med ny blokk fra «Fjellform» og farge fra «Stoff og Stil» (pigmentfarge), SoftTex. Til påføring av fargen brukte hun en smal, lodden malerulle.

Hun startet med å legge stoffet på en hard flate, så myk flate. Det gjorde hun som et forsøk på det første røde stoffet og det blå stoffet. I begge tilfeller ble det best resultat med trykking på mykt underlag. På det tredje stoffet trykket hun bare med mykt underlag.

Det tredje ullstoffet ga et bra trykk, men blokken var også mer mettet med farge. Ved det første trykket la hun blokken på stoffet og brukte kroppen til å gi tyngde. I det andre trykket brukte hun hammer og der fløt fargen litt ut.

På det samme ullstoffet med glassplate som underlag og med rulle av linoleum og samme trykkblokk brukte hun kroppen som tyngde på blokken. Da fløt ikke fargen ut på samme måte.

Kolstad og Tordhol strøk sine trykte ullstoffer fra dagen før ved å legge et silkepapir over de trykte stoffene, og strykejern på middels varme. På silkepapiret ble det litt «overskuddsfarge». Stoffet ble snudd og strøket på vrangen.

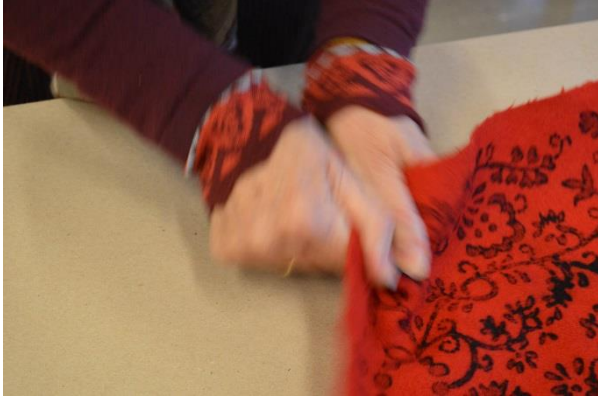
Stryking med silkepapir, for- og bakside.

Det blå stoffet ble fuktet og gnidd. Dette ga et dårligere resultat. Det blå stoffet var av en annen kvalitet og egnet seg også dårligere til trykking.

Stoffet som de hadde trykket på, ble deretter fuktet og gnidd og da forsvant mye av det trykte mønsteret. Dette var et forsøk da de ikke vanligvis gjør noe etterbehandling ut over bruk av strykejern.

Botten Stokke gnidde på sitt stoff som hadde ligget og tørket fra dagen før. Trykket var like fint etter gnidning men stoffet ble noe loddent. Fargen etter trykket syntes tydelig på vrangen av stoffet.

Ved gniing på rødt stoff ble fargen godt bevart.

Stoffene som har vært i trykkokeren tas ut vaskes og tørkes i klede.

Framsida og baksida av ferdig trykt rødt ullstoff. Vi ser at fargene er godt bevart med denne metoden.

Anne sin metode var nok den som holdt best på fargen i forbindelse med typer av etterbehandling, da hennes stoffer, etter å ha blitt grundig «gnidd», beholdt fargen. Trykket på Anne sine stoffer var noe uklart, men det mener Anne kom av konsistensen på fargen hun hadde blandet. Hun vil prøve å lage en blanding som er noe tykkere.

Det var enighet om at det blå stoffet egnet seg dårlig til å trykke på, og det var som forventet.

De som var med i prosjektet samlet på Sverresborg.

Fra venstre: Kari-Elin Bolme Løfaldli, Ingvild Hansen Nystad, Marit Kolstad, Mona Løkting, Anne Botten Stokke, Anne Baardsgaard, Randi Hole og Marit Tordhol.

Sluttkommentar.

Som nevnt tidligere skiftet dette prosjektet karakter underveis. Fra å være ment som et ordinært dokumentasjons- og opplæringsprosjekt for å bevare og videreføre en teknikk til å bli et prosjekt med fokus på trykksverten som brukes i trykking på ullstoff. Noen av aktørene gjorde en etterbehandling av det trykte ullstoffet, andre foretok bare en lett etterbehandling med strykjern.

Vi sitter igjen med et inntrykk av at ingen trykksverte som er i handelen i dag kan måle seg med trykksverte brukt i tidligere tider, og forskjellen er belyst på de foregående sidene.

Det er en erkjennelse at en må gjøre det beste ut av de trykksvertene en i dag har tilgang til. En annen erkjennelse er at dagens bruk av ullstoffer, påført trykksverte i et mønster, er utsatt for mindre slitasje enn tidligere. Det være seg bunader og annen bekleddning og bruksgjenstander som duker og sjal.

Etter disse samlingene med blokktrykk på ullstoff, kan vi konkludere med at alle teknikkene fungerer. Allikevel er det viktig å tenke på hva det trykte stoffet skal brukes til. Om det skal brukes som klesplagg, så som til bunader som brukes sjeldent, eller om det er til ullklær som er ment til hyppigere bruk. Til duker og løpere som vaskes sjeldent og forsiktig kan muligens alle teknikkene og fargene brukes.

Det er viktig å gjøre prøvetrykk når nye, lite kjente ullstoffer skal tas i bruk til trykking.

Vi gjorde våre forsøk på ullstoffer som er i handelen i dag. Vi vet det er forskjell på hva slags etterbehandling ullstoffer hadde tidligere og den etterbehandlingen som gis i dag.

Vi kan derfor ikke si noe om stoffene før og nå også kan ha innvirkning på trykkeresultatet.

Det er ingen fare for at teknikken med blokktrykk på ullstoff skal forsvinne. Det er mange som på deltid driver med denne teknikken, og også utvikler den videre.

Det foregår også en utstrakt kursvirksomhet rundt om i landet.

Rapporten fra dette dokumentasjons- og opplæringsprosjektet er fullt ut tilgjengelig for de som måtte ha interesse for dette håndverket.

oo0oo